

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.07.2008, sp. zn. 29 Odo 823/2006, ECLI:CZ:NS:2008:29.ODO.823.2006.1

Číslo: 69/2009

Právní věta: Do konkursní podstaty náleží bez dalšího i majetek, který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu ve formě bezpodílového spoluvlastnictví. Správce konkursní podstaty je tedy povinen zařadit po prohlášení konkursu do soupisu konkursní podstaty všechny věci náležející do bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, avšak s poznámkou, že dosud neproběhlo vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. Dokud není vypořádáno majetkové společenství úpadce a jeho manžela, je správce konkursní podstaty omezen v nakládání s tímto majetkem ve stejném rozsahu, v jakém by se takové omezení týkalo (kdyby konkursu nebylo) úpadce.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.07.2008

Spisová značka: 29 Odo 823/2006

Číslo rozhodnutí: 69

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 14 odst. 1 písm. a) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 14 odst. 1 písm. d) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 145 odst. 2 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.

§ 15 odst. 1 písm. d) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 18 odst. 1 písm. d) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 19 odst. 2 písm. d) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 17. 8. 2004 K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové na základě žaloby a) Š. V. a b) Z. V., podané proti správci konkursní podstaty úpadce J. P. určil, že z majetku konkursní podstaty úpadce se vylučují ve výroku specifikované nemovitosti.

Soud prvního stupně při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména ze skutkových zjištění, podle kterých:

- 1) Pozdější úpadce (jako prodávající) uzavřel s manželi K. (jako kupujícími) dne 7. 1. 1994 kupní smlouvu o převodu sporných nemovitostí (dále též jen „kupní smlouva č. 1). Právní účinky vkladu vlastnického práva kupujících do katastru nemovitostí podle této smlouvy nastaly 14. 1. 1994.*

2) Usnesením ze dne 17. 3. 1995 prohlásil Krajský soud v Hradci Králové konkurs na majetek úpadce.

3) Poté, kdy manželé K. od kupní smlouvy č. 1 odstoupili (stalo se tak v září 1995), uzavřel úpadce a jeho manželka (jako prodávající) dne 24. 4. 1997 s O. J. (jako kupujícím) kupní smlouvu o převodu sporných nemovitostí (dále též jen „kupní smlouva č. 2). Právní účinky vkladu vlastnického práva kupujícího do katastru nemovitostí podle této smlouvy nastaly 29. 4. 1997.

4) O. J. (jako prodávající) uzavřel 16. 9. 1997 se žalobci (jako kupujícími) kupní smlouvu o převodu sporných nemovitostí (dále též jen „kupní smlouva č. 3). Právní účinky vkladu vlastnického práva kupujícího do katastru nemovitostí podle této smlouvy nastaly 16. 9. 1997.

5/ Žalovaný se o prodeji nemovitostí O. J. dozvěděl 2. 9. 1997.

6) Dne 24. 6. 1998 podal žalovaný návrh na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce a jeho manželky. Krajský soud v Hradci Králové pak usnesením ze dne 23. 7. 1999, které nabylo právní moci 26. 11. 1999, schválil smír účastníků o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce a jeho manželky, podle kterého byly sporné nemovitosti přikázány do výlučného vlastnictví úpadce.

7) Žalovaný sepsal nemovitosti do soupisu konkursní podstaty úpadce 29. 7. 1999.

Na tomto skutkovém základě soud v rovině právní uzavřel, že:

1) Kupní smlouva č. 2 je platná. Nešlo o právní úkon, který by na straně úpadce postrádal (ve smyslu § 37 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku) svobodu a vážnost, ani o právní úkon neplatný dle § 39 obč. zák.

Důvod neplatnosti kupní smlouvy č. 2 nelze spatřovat pouze v tom, že úpadce učinil úkon týkající se majetku podstaty po prohlášení konkursu (potud soud odkázal na „věc“ Nejvyššího soudu sp. zn. [31 Cdo 542/98](#); jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 1999, uveřejněný pod číslem 34/1999 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Při posouzení neúčinnosti kupní smlouvy č. 3 ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), soud poukázal na to, že sporné nemovitosti již nejsou ve vlastnictví nabyvatele z kupní smlouvy č. 2, takže jejich vydání nelze požadovat vzhledem k § 15 odst. 2 ZKV.

K odvolání žalovaného Vrchního soudu v Praze rozsudkem ze dne 26. 1. 2006 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl.

Odvolací soud vyšel ze skutkového stavu věci zjištěného soudem prvního stupně, neztotožnil se však s jeho právními závěry.

Odkazuje na ustanovení § 6 a § 14 odst. 1 písm. k) ZKV (ve znění účinném do 31. 5. 1996) a dále na § 14 odst. 1 písm. k) a § 26b odst. 1 ZKV ve znění účinném od 1. 5. 2000, odvolací soud především uzavřel, že po prohlášení konkursu na majetek úpadce již nemohlo trvat ani vzniknout bezpodílové spoluvlastnictví manželů (eventuálně společné jmění manželů).

S přihlédnutím k dikci § 14 odst. 1 písm. d) ZKV dále odvolací soud dovodil, že řízení o povolení vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí (dále též jen „vkladové řízení“) může být (jde-li o majetek náležející do konkursní podstaty) zahájeno jen na návrh správce konkursní podstaty.

Odstoupením od kupní smlouvy č. 1 byla tato smlouva od počátku zrušena, čímž se obnovilo spoluvlastnické právo úpadce a jeho manželky k nemovitostem, jež se tak staly majetkem konkursní podstaty.

Kupní smlouvu č. 2 měl odvolací soud za platně uzavřenou (přítakáváje soudu prvního stupně v závěru, že se neprokázala nesvoboda vůle úpadce a jeho manželky při uzavření této smlouvy), leč za neúčinnou vůči konkursním věřitelům ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) ZKV.

V situaci, kdy vkladové řízení ohledně kupní smlouvy č. 2 nezahlasil správce konkursní podstaty úpadce, nemohlo být podle odvolacího soudu ani platně vloženo vlastnické právo k nemovitostem ve prospěch O. J. a následně ani vlastnické právo žalobců (O. J. se nestal vlastníkem nemovitostí a nemohl je proto dále převést na žalobce). Okolnost, že žalobci jsou zapsáni v katastru nemovitostí jako vlastníci, není podle odvolacího soudu rozhodná. Za situace, kdy byl schválen smír ve věci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce a jeho manželky, je nadto postaveno najisto, že nemovitosti patří do konkursní podstaty, uzavřel odvolací soud.

Žalobci tudíž neprokázali, že nemovitosti neměly být zařazeny do soupisu, ani to, že jsou jejich vlastníky.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání, namítajíce, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požadujíce, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatelé namítají, že:

1) Úpadce s nemovitostmi ke dni prohlášení konkursu nepodnikal, takže ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) ZKV ve znění účinném ke dni prohlášení konkursu, nespádaly do konkursní podstaty a správce neměl právo s nimi nakládat.

2) V době, kdy byly nemovitosti převedeny na O. J. i v době, kdy je nabyli dovolatelé, nebylo vypořádáno bezpodílové spoluvlastnictví úpadce a jeho manželky, takže nemovitosti nenáležely do konkursní podstaty úpadce.

3) Není správný závěr, že nemovitosti náleží do konkursní podstaty v intencích schváleného smíru o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce a jeho manželky, neboť návrh na vypořádání byl podán až po více než třech letech od zániku bezpodílového spoluvlastnictví (až 24. 6. 1998).

4) Správce konkursní podstaty úpadce se ve smyslu ustanovení § 15 odst. 2 ZKV měl domáhat peněžní náhrady vůči tomu, kdo měl z neúčinného právního úkonu úpadce prospěch (vůči primárnímu nabyvateli); na dovolatele již neúčinnost nedopadá.

Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje napadené rozhodnutí za správné, a opakuje i tezi, že kupní smlouva č. 2 je od počátku neplatná pro vadu vůle na straně úpadcovy manželky, která ji uzavřela pod nátlakem.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a řízení o vylučovací žalobě zastavil.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolání je ve smyslu § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné a je i důvodné.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o.

s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolateli, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud věc posoudil podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Jak Nejvyšší soud vysvětlil již v rozsudku uveřejněném pod číslem 20/2000 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, do konkursní podstaty náleží bez dalšího i majetek, který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu (srov. § 6 ZKV) ve formě bezpodílového spoluvlastnictví. Správce konkursní podstaty je tedy povinen zařadit po prohlášení konkursu do soupisu konkursní podstaty všechny věci náležející do bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, avšak s poznámkou, že dosud neproběhlo vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. V usnesení ze dne 22. 3. 2006, sp. zn. [29 Odo 1302/2004](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročníku 2006, pod číslem 92, k tomu dále vysvětlil, že dokud není vypořádáno majetkové společenství úpadce a jeho manžela (závěr se již týkal společného jmění manželů, ale je platný i pro bezpodílové spoluvlastnictví manželů), je správce konkursní podstaty omezen v nakládání s tímto (do konkursní podstaty sepsaným) majetkem ve stejném rozsahu, v jakém by se takové omezení týkalo (kdyby konkursu nebylo) úpadce.

Úvahy dovolatelů, podle nichž nemovitosti nenáležely do konkursní podstaty, dokud nedošlo k vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví, proto příléhavé nejsou a dovolání potud důvodné není.

Pro výsledek dovolacího řízení je však určující zjevná neudržitelnost úvah odvolacího soudu založených na výkladu § 14 odst. 1 písm. d) ZKV ve vztahu ke vkladovému řízení, ústících v závěr, že nemohlo být „platně vloženo“ vlastnické právo k nemovitostem ve prospěch O. J. a následně ani vlastnické právo žalobců. Tyto úvahy jsou nepřiléhavé z příčin popsaných Nejvyšším soudem v rozsudcích uveřejněných pod čísly 29/2007 a 57/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, na které se v podrobnostech odkazuje. Především se v této souvislosti zdůrazňuje, že z prvního z označených rozhodnutí plyne nesprávnost úvahy, podle které by osobou oprávněnou podat návrh na zahájení vkladového řízení měl být jen správce konkursní podstaty prodávajícího (a nikoliv již druhá smluvní strana). Z druhého z označených rozhodnutí se především podává, že ve vkladovém řízení nemají žádného významu úvahy o „neplatném vložení“ vlastnického práva. Ve správním řízení a rozhodování je nutno posuzovat jen případnou nicotnost správního aktu (správního rozhodnutí), o kterou v dané věci jít nemůže. Terminologie užitá odvolacím soudem nevystihuje podstatu zkoumaného problému a vybočuje z mezí přezkumu správních aktů mimo rámec správního soudnictví, tak jak jsou pro obecné soudy nastaveny ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (srov. jeho rozsudky uveřejněné pod čísly 9/1999 a 11/2000 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

K tomu Nejvyšší soud dodává (ve shodě s tím, jak s obdobným názorem téhož odvolacího soudu naložil v rozsudku ze dne 18. 6. 2008, sp. zn. [29 Odo 963/2006](#), jenž je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu a na který se v podrobnostech odkazuje), že úvaha odvolacího soudu by ve svém důsledku znamenala, že právní úkon, jímž úpadce po prohlášení konkursu nakládá s nemovitostmi náležejícími do jeho konkursní podstaty a evidovanými v katastru nemovitostí, by ve skutečnosti nikdy nebyl završen. Smlouvou uzavřenou s úpadcem jako prodávajícím by kupující získal právní důvod nabytí vlastnického práva (*titulus adquirendi*), leč bez účasti správce konkursní podstaty úpadce by chyběl právní způsob nabytí (*modus adquirendi*). Tak tomu ovšem není.

Především nelze v této souvislosti pominout závěry vyslovené v rozsudku Nejvyššího soudu

uveřejněném pod číslem 41/2001 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek. Tam Nejvyšší soud uzavřel, že u právních úkonů, na jejichž základě práva vznikají vkladem do katastru nemovitostí, lze ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. považovat za dlužníkem učiněný právní úkon, popř. za právní úkon, k němuž došlo mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými, jen takový právní úkon, na jehož základě bylo vloženo právo do katastru nemovitostí. Jakkoliv se citovaný závěr váže k institutu, u kterého se neúčinnost právního úkonu prosazuje až rozhodnutím soudu o odpůrčí žalobě (srov. i § 16 ZKV), je obdobně využitelný i tam, kde se uplatňuje (ať již formou soupisu majetku konkursní podstaty a jemu pak oponující vylučovací žalobou nebo žalobou o peněžité plnění) nárok z právního úkonu neúčinného ze zákona.

Jinak řečeno, o neúčinné kupní smlouvě č. 2 lze v posuzovaném případě hovořit nejdříve od okamžiku, kdy nastaly účinky vkladu vlastnického práva podle této smlouvy do katastru nemovitostí.

Nejvyšší soud uzavírá, že proběhlo-li vkladové řízení podle kupních smluv č. 2 a 3 jen za účasti obou stran kupních smluv (bez účasti správce konkursní podstaty úpadce), a došlo-li i tak ke vkladu vlastnického práva podle této smlouvy do katastru nemovitostí, pak zásah do práv správce konkursní podstaty plynoucích z § 14 odst. 1 písm. d) ZKV (spočívající v tom, že se měl vkladového řízení u kupní smlouvy č. 2 účastnit on a nikoliv úpadce) byl jen důsledkem porušení ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) ZKV a jiné sankce než ty, jež plynou z § 14 odst. 1 písm. a) ZKV (totiž, že takto završený převod vlastnického práva je /může být/ vůči konkursním věřitelům neúčinný), odtud neplynou.

V situaci, kdy odvolací soud (stejně jako před ním soud prvního stupně) neshledal kupní smlouvu č. 2 absolutně neplatnou podle § 37 odst. 1 nebo § 39 obč. zák., jsou jeho úvahy o tom, že dovolatelé se nestali vlastníky nemovitostí a proto nemohli uspět s vylučovací žalobou dle § 19 odst. 2 ZKV, nesprávné.

Z hlediska možné neúčinnosti kupní smlouvy č. 2 ve smyslu § 14 odst. 1 písm. a) ZKV bylo naopak namístě zabývat se obranou dovolatelů, že nejsou prvními nabyvateli plnění z neúčinného právního úkonu (srov. v obdobných souvislostech při výkladu § 15 ZKV např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. [29 Odo 572/2006](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2008, pod číslem 70).

Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž správné není a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl uplatněn právem. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadený rozsudek zrušil.

V průběhu dovolacího řízení úpadce zemřel (8. 4. 2006), což vedlo ke zrušení konkursu na jeho majetek dle § 44 odst. 2 ZKV (usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. 12. 2006, které nabylo právní moci 20. 3. 2007). Jakmile nastal účinek zrušení konkursu na majetek úpadce (srov. § 44 až § 45 ZKV), pominuly účinky soupisu majetku konkursní podstaty a tedy i důvod vést spor o vyloučení určitého majetku z tohoto soupisu. Skončení konkursního řízení má za následek neodstranitelný nedostatek podmínek řízení (řízení, které spor vyvolalo, zde již není), vyvolávající v této věci nutnost postupu podle § 104 odst. 1 o. s. ř. (srov. k tomu shodně stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007, [Opjn 8/2006](#), uveřejněné pod č. 74/2007 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek). Nejvyšší soud proto zrušil i rozsudek soudu prvního stupně a řízení o vylučovací žalobě zastavil.

Nejvyšší soud se zřetelem k výše popsaným účinkům zrušení konkursu pokládá za vhodné doplnit, že došlo-li před zrušením konkursu ke zpeněžení sporných nemovitostí správcem konkursní podstaty (na základě rozsudku odvolacího soudu v této věci), dovolatelé již nemohou zpochybnit platnost nabytí nemovitostí osobou, která je od správce konkursní podstaty koupila (srov. k tomu v podrobnostech např. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 81/2005 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), vůči osobám, jimž byl vyplacen výtěžek zpeněžení těchto nemovitostí, se

však mohou domáhat vydání (zaplacení) tohoto výtěžku z titulu tzv. lepšího práva (srov. v podrobnostech opět posledně označené rozhodnutí).

K návrhu dovolatelů, aby podle § 243 o. s. ř. byla odložena vykonatelnost dovoláním napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud uvádí, že vykonatelnost rozsudku, jímž byla zamítnuta vylučovací žaloba podle § 19 odst. 2 ZKV, nelze odložit podle § 243 o. s. ř. (srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 83/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).